

ЦЕРКОВНА СТАРОВИНА

УДК 2-523.6 (477.51) «1781» (093.3)

Ольга Коваленко

●

НЕОПУБЛІКОВАНИЙ ОПИС ЛЮБЕЦЬКОГО АНТОНІЇВСЬКОГО МОНАСТИРЯ 1781 р.

Стаття містить текст Опису Любецького Антоніївського монастиря 1781 р., який було упорядковано на підставі програми, розробленої відомим ученим і видавцем другої половини XVIII ст. Ф. Й. Туманським з метою створення історико-топографічного опису Лівобережної України.

Ключові слова: Любецький Антоніївський монастир, історико-топографічний опис, Ф. Й. Туманський.

Історія Любецького Антоніївського монастиря здавна приваблювала дослідників. У середині XIX ст. до неї звертались любецький дідич, історик та генеалог Г. О. Милорадович [1] і чернігівський архієпископ, учений-богослов та краєзнавець Філарет Гумілевський [2], а в наші дні – київський історик К. К. Крайній [3]. Окремі сюжети, пов'язані з історією Любецького Антоніївського монастиря, знайшли відображення у публікаціях В. О. Романовського [4], І. М. Ситого [5], Г. П. Арендар [6], С. О. Половнікової [7], Ю. А. Мицика [8] та інших дослідників.

Утім, першопочатки Любецького Антоніївського монастиря та його топографію і досі остаточно не з'ясовано. Задля цього необхідно продовжити розкопки в урочищі Монастирище в Любечі, розпочаті чернігівськими археологами під керівництвом О. М. Веремейчик, а також активізувати цілеспрямований пошук писемних джерел з історії обителі.

У Державному архіві Чернігівської області зберігається неопублікований Опис Любецького Антоніївського монастиря 1781 р., пов'язаний з підготовкою історико-топографічного опису Лівобережної України, зініційованою наприкінці 70-х рр. XVIII ст. видавцем, істориком, археографом і етнографом Ф. Й. Туманським, якого О. І. Журба влучно назвав «справжнім сином енциклопедичного XVIII ст.» [9]. Вихованець Кенігсберзького університету, член-кореспондент Петербурзької Академії наук Ф. Й. Туманський упорядкував три спеціальні програми у вигляді анкет або формулярів для історико-топографічного опису міст, сіл та церковних єпархій, які не мали аналогів у тогочасній вітчизняній та зарубіжній науці. Дві перші з них свого часу оприлюднили В. Ф. Горленко [10] й Л. О. Гісцова [11], а третю нещодавно виявив і опублікував О. Б. Коваленко [12]. За підтримки президента Другої Малоросійської колегії П. О. Румянцева-Задунайського ці програми було поширено на теренах Лівобережної України. Крім того, на початку січня 1780 р. Ф. Й. Туманський звернувся до чернігівського архієпископа Феофіла Ігнатовича з проханням посприяти у збиранні відомостей «как о бывших с начала учреждения епархии преосвященных, так о всех под управлением Вашего Высокопреосвященства монастырях, церквах, архимандритах, игуменах, игуменнях, протопопах и о протчем обстоятельную и достовер-

© Коваленко Ольга Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Інституту історії, етнології та правознавства імені О. М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка.

ную справку по примеру приложенного образца в архивах и по делам. Также буди какие сыщутся патриаршие грамоты, имянные или Синодские указы, относящиеся к обстоятельствам образцевым, то и тем сообщит мне копии» [13]. Але відповідну вказівку владики (після двох нагадувань Ф. Й. Туманського) Чернігівська духовна консисторія розіслала на місця тільки в лютому 1781 р. Невдовзі почали надходити відповіді, підготовлені згідно з програмою Ф. Й. Туманського. Очільникам монастирів, зокрема, належало відповісти на такі питання: «Когда, т. е. в каком годе заведен, чьим попечением и старательством, в каком месте, на каком основании? Построен первее деревянный, потом каменный в таком-то годе. Сему монастырю разновременно, а именно в таких-то годах жалованны такие-то деревни таким-то государем, царем, великим князем или гетманом, или частным владельцем. В оных маестностях, деревнях и селах столько-то дворов, такие-то угодия, леса, мельницы, заводы, винокурни, пасеки. В сем монастыре церквей столько-то, в каждой из них столько-то храмов, каменные церкви или деревянные, келий старцов столько-то. Есть в монастыре чудотворная икона именно такая-то, явившаяся N году и числа (кому и каким образом). Записаны оныя примечательнейшия чудотворения такая-то. В монастыре лежат мощи такого-то святого, явившиесь в таком-то годе, лежат в такойто раке. Первый в сем монастыре архимандрит, игумен или игуменья, начальник или начальница такие-то. Архимандрит или игумен N именем такой-то родился тогда, от родителей таких, происходил по разным местам до времени посвящения таким-то образом. Посвящен сей монастыр начальником такого-то году, и был столько-то времени, дела его такие-то, умер или переведен куда-либо в таком-то годе, погребен в таком-то месте, и протчие нужные обстоятельства до монастыря, начальников и начальниц относящиеся».

Таковым образом описывать все и каждый епархии монастыр подробно, изъявляя время основания, местоположение, иждивение на оной, принадлежности ко оному, состояния оного прежняя и нынешняя, достопримечательности каковы есть и были, о всех в каждом монастыре начальниках и начальницах, начав от первых даже до последних и ныне оными монастырями правящих» [14].

Як відомо, внаслідок збігу несприятливих обставин завершити започаткований проект Ф. Й. Туманському не поталанило, а зібрані матеріали потрапили до різних архівосховищ і за незначним винятком не були запроваджені до наукового обігу, хоча й становлять неабиякий інтерес.

Заслугує на увагу і неопублікований опис Любецького Антоніївського монастиря, упорядкований ігуменом Авксентієм у березні 1781 р. згідно з програмою Ф. Й. Туманського. Втім ігумен з незрозумілих причин припустився помилок у датуванні деяких подій з історії монастиря і пов'язаних з ним документів. Крім того, він чомусь проігнорував питання про своїх попередників і навіть не згадав про монастирський синодик (згодом його назвуть Любецьким), який містив унікальні відомості з історії Чернігово-Сіверщини. Та, незважаючи на ці хиби й недоречності, опис 1781 р. дозволяє з'ясувати місцезнаходження монастирських споруд і маєностей незадовго до закриття обителі у зв'язку із секуляризаційною реформою 1786 р.

Пам'ятка друкується мовою оригіналу на підставі правил передачі кирилических текстів XVI – XVIII ст. популярним методом [15]. Пунктуацію приведено у відповідність до норм сучасного правопису. Нерозібрані слова і словосполучення позначені трикрапкою у квадратних дужках [...], а слова, у прочитанні яких бракує певності, – знаком запитання у квадратних дужках [?]. У примітках наведено відомості й уточнення щодо згаданих у тексті подій, осіб, місцевостей, населених пунктів, храмів та історичних документів.

1. Милорадович Г. А. Антониевский Любечский мужской монастырь / Г.А. Милорадович. – Чернигов, 1860. – 79 с.
2. Филарет Гумилевский. Любечский Антониевский монастырь / Филарет Гуми-

левский // Историко-статистическое описание Черниговской епархии. – Чернигов, 1873. – Кн. 4. – С. 126 – 138.

3. Крайній К. К. Любецький Антонієвський монастир / К. К. Крайній // Лаврський альманах: Збірник наукових праць. – К., 2001. – Вип. 5. – С. 69 – 73.

4. Романовский В. А. Хозяйства монастырских крестьян Любецкой сотни в 1767 году / В. А. Романовский // Юбилейный сборник Историко-этнографического кружка при Университете св. Владимира. – К., 1914. – С. 81 – 98.

5. Ситий І. М. Ким і коли було започатковано Любецький синодик, або Останній твір Івана Щирського / І. М. Ситий // Любецький з'їзд князів 1097 року в історичній долі Київської Русі: Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 900-літтю з'їзду князів Київської Русі у Любечі. – Чернігів, 1997. – С. 191 – 196.

6. Арендар Г. П. Церковні старожитності Любеча: пам'ятки торевтики XVIII ст. / Г. П. Арендар // Любецький з'їзд князів 1097 року в історичній долі Київської Русі: Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 900-літтю з'їзду князів Київської Русі у Любечі. – Чернігів, 1997. – С. 202 – 204.

7. Половникова С. О. Реліквії з любецьких храмів / С. О. Половникова // Любецький з'їзд князів 1097 року в історичній долі Київської Русі: Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 900-літтю з'їзду князів Київської Русі у Любечі. – Чернігів, 1997. – С. 204 – 205.

8. Мицик Ю. А. Відновлення Антонієвих печер у Любечі (XVII ст.) / Ю. А. Мицик // Київська старовина. – 1996. – № 2-3. – С. 78 – 82.

9. Журба О. І. Ф. Й. Туманський / О. І. Журба // Український історичний журнал. – 2003. – № 3. – С. 124.

10. Горленко В. Ф. Нариси з історії української етнографії / В. Ф. Горленко. – К., 1964. – С. 100 – 109.

11. Гісцова Л. О. Перша анкета-програма для історико-етнографічного опису України / Л. О. Гісцова // Архіви України. – 1972. – № 2. – С. 63 – 71.

12. Коваленко О. Б. Невідома сторінка наукової діяльності Федора Туманського / О. Б. Коваленко // Сіверянський літопис. – 2000. – № 5. – С. 146 – 148.

13. Коваленко О. Б. З історії вивчення церковної старовини Північного Лівобережжя, або Третя анкета Ф. Туманського / О. Б. Коваленко // Матеріали науково-практичної конференції «Культурно-релігійний розвиток Гетьманщини кінця XVII – початку XVIII ст.». – Ніжин, 2008. – С. 90.

14. Там само. – С. 91.

15. Див.: Страшко В. Правила передачі тексту кириличних документів XVI – XVIII ст. дипломатичним і популярним методами та рекомендації для застосування цих правил у виданнях наукового і науково-популярного типів / В. Страшко. – К., 1992. – 24 с.

Описание

монастыря Антоніевского Любецкого и состоящих в нем принадлежностей против присланного формуляра сочиненное 1781 года марта... дня [1]

Монастырь Антоніевский Любецкий по данному универсалу от преосвященного Феодосія Углицкого, архієпископа Черниговского [2] на обновление сооружен деревянный старательством ієродіакона Іоны [3] и монахом Інокентієм Щирским [4] в 1693-м году. Состоял на ровном месте сухом и пещаном под горою против пещери, ископаной преподобным Антонієм [5], которая и ныне находится. Сей монастырь от города Любеча разстоянием лежит в двух верстах; а ныне при самой пещере в [...] горы там состоит ветхая церковь во имя преподобного Антонія Печерского, который [?] в Любечи и родился.

На оное ж монастыря устроение дозволительный универсал гетманом Мазепою [6] дан 1694 года февраля 1 дня [7].

А в 1704-м году июля 20 дня строителю монаху Інокентію Щирскому на оной

монастырь гетманом Мазепою [8] надано село Кукары [9] со всеми до него принадлежными грунтами и угодьями, на что и привилегии короля польского Владислава 4 [10] 1645 года данны имеются [11].

А в 1705-м годе маія 27 дня оному строителю Щирскому гетманом же Мазепою [12] на оный же монастырь Любецкій надано слободку под монастырем вышним у предместья Любецкого и килко дворов и поле [...] по дороге Черниговскую от пещери преподобного Антонія перед монастырем лежачое, селце ниже монастыря дальнего называемое Кукары со всеми до его принадлежными грунтами и угодьями, и Березовицу сеножать.

А в 1710-м годе третим универсалом гетманом Мазепою надано слободку под монастырем знайдуючюся // **арк. 9** от горы нижнего монастыря Подолом у двора священника Гавриила кончачуюся, а наверх [...] тим валом по дороге Черниговскую дворы и поле лежачое под монастырем селце Кукары со всеми до него принадлежными грунтами и угодьями, под тим же городом Любечом на озере Болгаче [13] мельницу и с озером Болгачом перевоз чрез Днепр по тракту Любецкому [...] в грунте Кукарском сеножать Березовицу.

А в 1716-м годе маію 16 дня гетманом Іоанном Шкоропадским данным универсалом монастырю Любецкому [14] вышепрописанніе надачи гетманом Мазепою все утверждены ж, да за меною доставшагось монастырю от пана Устимовича, сотника Вибелского [15], в Любечи млин на речке Варяжце [16], дрогий млин в Любечи ж на речке Гончаривце [17] застающий з грунтами, садами, полем.

По отходе некоторых добр монастырских от монастыря находится в местечку Любечу по ревизии хат 14 и 2 пустіе, основаніе млинков от Устимовича доставшихся. В деревни Кукарах по ревизии хат 10 с принадлежащими к ним сенокосами, рыбными ловами и другими угодьями, в деревни Скугарах [18] по ревизии записаных приезжих две хати да подданических двенадцать с пахотным полем, сенных и лесных угодий никаких не имеется, в деревне Осняках [19] двор и хата одна с полем орним, в селе Ивашковке [20] хата одна с пахотными полями и сенными покоси, в селе Юрьевке [21] на реке Белоусе [22] монастырем купленные два кола с половиною мучніе, волюшное коло одно, при оной гребли хат три с огородами и околицами.

А в сем вышнем монастыре Любецком, который при самом городе Любечи на горе состоящий, церковей деревянных две. Одна летная, в которой храм Воскресенія Христова [23], перенесена из нижнего от пещери преподобного Антонія монастыря бывшим (?) игуменом Любецким Исихіем Смоленским [24] 1725 года в феврале месяце. Другая теплая церков с трапезою, в ней храм зачатія Іаокима и Анны [25], // **арк. 9 зв.** построена 1752 года игуменом Любецким Іосифом Булатовичем [26]. Келей монашествующих жилих три, в них монахов три, пустих келей три. При оном монастыре сад, скотной двор и винокурня на три котла. К оному монастырю принадлежит срубной сосновой бор, и в оном бору имеется церков по оной же горе, где и прописанніе монастыри, стоит в урочище Городище [27] построенная 1731 года августа 21 дня во имя преподобного Онуфрія [28], пресвященным архієпископом Черниговским Иларіоном Рогалевским [29], где прежде и монастырь был, от города Любеча разстояніем в пяти верстах.

В монастыре Любецком имелась чудотворная Пресветыя Богоматери икона, но по объявленію старожилых монахов, во время переезду митрополита Киевского Красовского [30] им взята и отвезена в Киев [31], где и ныне находится в Софійской церкви [32] по правую сторону к западным вратам, на первом столбе, а какого года явилась и в каком годе в Киев отвезена, так же были ли какіе чудотворенія, о том, ежели благоизволит, Консистерия Черниговская [33] может получить уведомленіе от Консистеріи Киевской.

В имеючем же монастыре Любецком благосклонителном универсале от митрополита Варлаама Ясинского, 1710-м годе строителю Иннокентію Щирскому данном [34], написано, что благословляется отновленную икону поставить в вышнем монастыре, которая отновленная икона и донныне имеется.

С начала устроенія монастыря Любецкого был строитель вышепрописанній монах

Инокентій Щирській, а откудова он родом, какова происхождения, где умер и погребен, равно как и по нем бывшие игумены и начальники каких годов были, справок в монастыре никаких не сискалось, и ведать не по чему.

Ныне ж находится начальник игумен Авксентій [35], родом нації полской, з деда и отца званія шляхетского, пострижен в монашество в катедральном Черниговском монастыре [36] 1753 года. С того года был в оной катедре в разных экономических // **арк. 10** послушаниях по 1762 год, а в 1762-м году определен катедральным наместником, в коем чину и во игумена в Троицкій Андрониковській монастырь [37] произведен и во оном игуменском чину был же наместником при катедре 1763 года по июнь месяца, а между тем с Андрониковского монастыря в Любецкій монастырь настоятелем переведен, а в 1767-м годе в сентябре месяце и с катедре отпущен в той монастырь, где ныне состою.

Старинных же летописей печатных и рукописных и других никаких достопамятных заметок при монастыре не сискалось.

В монастыре и в местечку Любече, чтоб с монастыря чертеж снять, такова чело-века не имеется.

На подлинном подпис

К сему Описанію Антоніевского Любецкого монастыря игумен Авксентій руку приложил. // **арк. 10 зв**

*Державний архів Чернігівської області,
ф. 679, оп. 1, спр. 1276, арк. 9 – 10 зв.*

Примітки

1. Дата в тексті пропущена.

2. Грамоту про відновлення Любецького Антоніївського монастиря від 15 січня 1693 р. від імені натовді вже німечного чернігівського архієпископа Лазаря Барановича підписав його коад'ютор архімандрит Чернігівського Єлецького Успенського монастиря *Феодосій Углицький* (бл. 1630–1696). Останній вже як чернігівський архієпископ 7 січня 1694 р. видав грамоту «о послушании» тамтешніх ченців очільникам новоствореного монастиря. Фундатори обителі отримали також «благословительный универсал» київського митрополита Варлаама Ясинського, датований 7 серпня 1693 р. (Див.: Милорадович Г. А. Антониевский Любечский мужский монастырь / Г. А. Милорадович. – Чернигов, 1860. – С. 33, 34, 43 – 45; Мицик Ю. А. Відновлення Антонієвих печер у Любечі (XVII ст.) / Ю. А. Мицик // Київська старовина. – 1996. – № 2-3. – С. 79 – 81).

3. *Можневський (Можевський) Іона* – ієродиякон, чернець, один з ініціаторів відновлення Любецького Антоніївського монастиря у 90-х рр. XVII ст. та його перший игумен у 1693 – 1696 рр.

4. *Щирський Інокентій* (бл. 1650 – 1714) – гравер, живописець, поет, чернець, один з ініціаторів відновлення Любецького Антоніївського монастиря у 90-х рр. XIX ст. та його игумен у 1697 – 1714 рр.

5. *Печерський Антоній* (бл. 983 – 1073) – уродженець Любеча, зачинатель чернецтва на Русі, засновник печерних монастирів у Любечі, Києві та Чернігові. Канонізований Православною Церквою на зламі XIII – XIV ст.

6. *Мазепа Іван* (1639 – 1709) – гетьман України в 1687 – 1709 рр.

7. *Універсал гетьмана Івана Мазепи* Любецькому Антоніївському монастирю від 1 лютого 1694 р. опублікував Г.О. Милорадович (Див.: Милорадович Г. А. Антониевский Любечский мужский монастырь / Г. А. Милорадович. – Чернигов, 1860. – С. 46–47).

8. *Універсал гетьмана Івана Мазепи* Любецькому Антоніївському монастирю «для подпоможения скудности монастырских» на с. Кукари було датовано 2 березня 1704 р. (Див.: Універсали Івана Мазепи (1687 – 1709) / [упорядкував Іван Бутич]. – К.; Львів, 2002. – С. 424).

9. *Кукари* – село Любецької сотні Чернігівського полку, нині – Любецької селищної ради Ріпкинського району Чернігівської області.

10. *Владислав IV* (1595 – 1648) – король Речі Посполитої у 1632 – 1648 рр.
11. У монастирському архіві зберігався *привілей короля Владислава IV*, датований 12 березня 1641 р., «на ґрунт Голенищовский и Гущинсковский», але кому і за яких обставин він був наданий – наразі невідомо (Див.: Милорадович Г. А. Антониевский Любечский мужский монастырь / Г. А. Милорадович. – Чернигов, 1860. – С. 18).
12. Що ж стосується *інших універсалів гетьмана Івана Мазепи*, про які йдеться в «Описании», то згадки про них в опублікованому Г. О. Милорадовичем реєстрі документів Любецького Антоніївського монастиря відсутні (Див.: Милорадович Г. А. Антониевский Любечский мужский монастырь / Г. А. Милорадович. – Чернигов, 1860. – С. 15–47). Крім того, Іван Мазепа не міг надати монастиреві універсал у 1710 р., бо упокоївся у вигнанні в 1709 р.
13. *Болгач* – озеро на північній околиці Любеча.
14. *Скоропадський Іван* (бл. 1646 – 1722) – гетьман Лівобережної України у 1708 – 1722 рр. Його універсал Любецькому Антоніївському монастирю від 19 березня 1716 р. опублікував Г. О. Милорадович (Див.: Милорадович Г. А. Антониевский Любечский мужский монастырь / Г. А. Милорадович. – Чернигов, 1860. – С. 55–58).
15. *Устимович Василь* (1650 – близько 1707) у 80 – 90-х рр. з перервами посідав уряд любецького сотника, а у 1698 – 1701 рр. був вибельським сотником. *Виблі* – село, центр Вибельської сотні Чернігівського полку, нині – центр сільської ради Куликівського району Чернігівської області.
16. *Варязька* – річка, яка у давнину протікала на околиці Любеча.
17. *Гончарівка* – річка, яка у давнину протікала на околиці Любеча.
18. *Скугари* – село Любецької сотні Чернігівського полку, нині – Пльохівської сільської ради Чернігівського району Чернігівської області.
19. *Осняки* – село Любецької сотні Чернігівського полку, нині – Великі Осняки Сибірської сільської ради Ріпкинського району Чернігівської області.
20. *Івашковка* – село Городнянської сотні Чернігівського полку, нині – центр сільської ради Городнянського району Чернігівської області.
21. *Юр'ївка* – село Любецької сотні Чернігівського полку, нині – Мохнатинської сільської ради Чернігівського району Чернігівської області.
22. *Білоус* – річка, права притока Десни.
23. *Воскресіння Христова церква* – була побудована, за даними Г. О. Милорадовича, у 1694 р.
24. *Смоленський Ісихій* – чернець, ігумен Любецького Антоніївського монастиря у 1727 – 1734 рр.
25. «*Крайне обветшалая*» *трапезна церква Іоакима та Анни* була відновлена і освячена у 1753–1754 р.
26. *Булатович Іосиф* – чернець, ігумен Любецького Антоніївського монастиря у 1735 – 1739 і 1745 – 1758 рр.
27. *Городище* – урочище поблизу Любеча, де знаходився скит Любецького Антоніївського монастиря.
28. *Онуфріївська церква* – була споруджена на початку XVIII ст. в скиту Любецького Антоніївського монастиря в урочищі Городище. У всякому разі, 1711 р. був датований антиминос з написом «В храм пр. отца нашего Онуфрия вел. в Любечи на Городище», наданий чернігівським архієпископом Іоаном Максимовичем. Відтак, у 1731 р. Онуфріївська церква була відновлена або перебудована.
29. *Рогалевський Іларіон* (? – бл. 1740) був чернігівським архієпископом у 1735 – 1738 рр., відтак інформація про його причетність до відновлення або перебудови Онуфріївської церкви у 1731 р. хибна.
30. Йдеться, очевидно, про *Кроковського Йоасафа* (? – 1718) – київського митрополита у 1708 – 1718 рр. Насправді ж, історики вважають, що чудодійну ікону Божої Матері з Любеча до Києва було перевезено у 1653 р. за наказом київського митрополита Сильвестра Косова (? – 1657), який очолював Українську Православну Церкву протягом 1647 – 1657 рр.
31. Загалом, питання про час і обставини перевезення до Києва та ймовірного

повернення до Любеча *Чудодійної ікони Любецької Божої Матері* залишається дискусійним (Див.: Милорадович Г. А. Сказание о Чудотворной иконе Любечской Божией Матери; Изд. 2-е, исправленное и дополненное / Г. А. Милорадович. – Чернигов, 1860. – С. 7–11; Його ж. Чудотворная Любечская икона Божией Матери в Любече / Г. А. Милорадович // Черниговские епархиальные известия. – 1883. – № 23. – Часть неофициальная. – С. 492 – 493; Лебединцев П. Где подлинник любечской чудотворной иконы Божией Матери? / П. Лебединцев // Киевская старина. – 1883. – № 6. – С. 385 – 387; Міляєва Л. Чудотворні ікони Богородиці в Києві XVII століття та образ Любецької Богоматері пензля Івана Щирського // Записки Наукового товариства ім. Шевченка у Львові / Л. Міляєва. – Львів, 1994. – Т. ССХХVII. Праці Секції мистецтвознавства. – С. 124 – 140; Куценко Т. Г. Образ Любецької Богородиці у творчості Івана Щирського / Т. Г. Куценко // Любецький з'їзд князів 1097 року в історичній долі Київської Русі: Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 900-літтю з'їзду князів Київської Русі у Любечі. – Чернігів, 1997. – С. 197 – 201; Сінкевич Н. Чудотворні ікони та реліквії в сакральному просторі Софії Київської / Н. Сінкевич // Пам'ятки України. – 2011. – № 3-4. – С. 88 – 95).

32. Йдеться про *Софійський собор* у Києві – видатну пам'ятку давньоруської архітектури, в якому знаходилась ікона Любецької Божої Матері.

33. *Консисторія духовна* – допоміжний дорадчий орган церковного управління при епархіальному архієреї, запроваджений у Російській Православній Церкві в 1744 р.

34. *Ясинський Варлаам* (? – 1707) – київський митрополит у 1690 – 1707 рр. Насправді він видав дві грамоти, датовані 21 липня і 1 серпня 1701 р., в яких йшлося про перевезення з Києва до Любеча «новотновленной» ікони Любецької Божої Матері (Публікацію див.: Милорадович Г. А. Антониевский Любечский мужской монастырь / Г. А. Милорадович. – Чернигов, 1860. – С. 47–51; Його ж. Сказание о Чудотворной иконе Любечской Божией Матери; Изд. 2-е, исправленное и дополненное / Г. А. Милорадович. – Чернигов, 1860. – С. 3–5).

35. *Авксентій* (прізвище невідоме) – чернець, ігумен Любецького Антоніївського монастиря у 1767 – 1782 рр.

36. Йдеться про *Чернігівський Борисоглібський монастир*, який у другій половині XVII – XVIII ст. мав статус кафедрального.

37. Йдеться про *Андрониківський Троїцький монастир*, заснований на березі р. Бречиці на терені Киселівської сотні Чернігівського полку, відтак його часом називали Бречицьким. У 1699 р. гетьман Іван Мазепа дозволив оселити поблизу монастиря слободу (нині – село Андроника Наумівської сільської ради Корюківського району Чернігівської області). У 1786 р. монастир було закрито, а його маєтності секуляризовано.

Статья содержит текст Описания Любечского Антониевского монастыря 1781 г., которое было составлено на основании программы, разработанной известным ученым и издателем второй половины XVIII в. Ф. И. Туманским с целью создания историко-топографического описания Левобережной Украины.

Ключевые слова: Любечский Антониевский монастырь, историко-топографическое описание, Ф. И. Туманский.

Article contains text of The Description of Lubech Antony's monastery 1781, that was based on the program, made by well-known scientist and publisher of the second half of XVIII century F. Y. Tymansky for the purpose of creation of historical and topographic description of Left-Bank Ukraine.

Key words: Lubech Antony's monastery, historical and topographic description, F. I. Tymansky.